

VITA A XIX. SZÁZAD VÉGI ÉS A XX. SZÁZADI FORRÁSOK KIADÁSÁNAK MÓDSZERTANI KÉRDÉSEIRŐL

Somogyi Éva hozzászólása

A magyarországi modernkori forráskiadás sok szempontból ugyanott tart, ahol 1920-ban, a Történelmi Társulat szabályzatának megjelenésekor. Hasonló történeti szituáció van jelenleg, mint 1920-ban volt. Akkor is felszabadult egy korábban zárolt, nagy mennyiségű iratanyag, hiszen a dualizmus idején 1847. december 31-től kezdődően minden iratot zároltak a Haus-, Hof- und Staatsarchivban. A zárlatot csak az I. világháború után oldották fel, addig még az 1848-as eseményekre vonatkozó fontos iratokat sem lehetett kutatni. Amikor 1920-ban a Történelmi Társulat szabályozta, hogy milyen módon kell kiadni a forrásokat, akkor az nagyon aktuális volt.

Az 1920-as szabályzat előírta, hogy minden forráskiadványnak két bevezetővel kell rendelkeznie, az egyik egy szerv- vagy hivataltörténeti bevezető, a másik pedig egy kiadástechnikai bevezető, amelyben minden, a kiadással összefüggő kérdést tisztázni kell.

A XIX. század végi, XX. századi magyar forrásokat modernizált, mai helyesírással kellene kiadni, a német nyelvterületen a XIX. századi német nyelvű forrásokat is mai helyesírással adják ki.

Fontosnak tartaná, hogy minden levéltárnak, közgyűjteménynek kötelezően használatos rövidítései legyenek, valamint a levéltári jelzet megadásakor ne csupán törzs- illetve fondszámokkal hivatkozzanak, hanem az iratanyag megnevezését is a jelzet részeként közöljék.

Varga László hozzászólása

A Sipos Péter által készített szabályzatot alapjában véve jónak tartja. Szabályként nem fogalmazható meg, hogy akár csak egy fond, vagy fondfőcsoport iratait célszerű csupán közölni. Egyetért azzal is hogy nem célszerű egy iratközlésbe sajtó-

anyagot belekeverni. Az általános szabály alól ritkán, de vannak kivételek, például amikor az irat egyetlen fennmaradt, reprodukálható formája sajtóközleményként maradt fenn.

Ha a forráspublikáció készítője abból indul ki, hogy nem egy fondból kell közölni az iratokat, az azt jelenti, hogy egy adott irat tisztázata és fogalmazványa is megtalálható: az előbbi a címzettnél, az utóbbi az iratképzőnél. Kérdés, hogy melyiket kell közölni és melyikre kell hivatkozni, hiszen lehetnek kisebb-nagyobb tartalmi, stilisztikai vagy formai eltérések, pl. az egyikben csak szignó a másikon viszont hiteles aláírás szerepel. Meggondolandó hogy azt a példányt kell-e közölni, amely az egy-fond elv alapján az adott fondképző irattárában található?

A levéltári jelzetek megadása is problematikus, mivel a jelzetek változhatnak, ezért helyesebb volna az irategység nevét megadni (tehát pl. Csepel Vas- és Fém-művek, könyvelés).

Kérdéses az aktán szereplő pro domo és egyéb feljegyzések közlése is. Tapasztalatai szerint a megjegyzések olvashatatlansága korlátozza a közlést, az aláírások helyett szereplő szignók feloldása is kérdéses lehet. Amennyiben ezeket csak töredékesen lehet elolvasni, illetve feloldani, akkor talán érdemes lenne elhagyni a nem informatív bejegyzéseket. Ugyanez a helyzet a piszkozat-tisztázat kérdésénél: természetesen van, ahol a kettő között tartalmi különbség van, és ezt jelezni kell, az esetek többségében azonban nincsen lényegi eltérés. Főlösképpen érzi, hogy követelményként legyen felállítva az, hogy a fogalmazványok is kerüljenek bele a forrásközlésbe.

Túlzottan szigorúnak tartja azt is, hogy a közlésnek tükröznie kelljen az eredeti irat formáját — például a betűnagyságot is. Kérdéses pl. hogy kell-e a fejléct közölni, különösen akkor, ha egy fondból történik a forráspublikálás. Varga szerint a Sipos által bírált, az iratokat csupán facsimilében, jegyzetek nélkül, azonban esetenként utólag kiegészítve tartalmazó Iratok az igazságszolgáltatás történetéhez című forráskiadás egy szempontból védhető: a több kötetes forráskiadvány olyan „érzékeny” anyagot közöl, hogy ebben az esetben a formahűség a hitelesség záloga, és vállalja a közreadó, hogy a másolatban olvashatatlan részeket kiegészítette tollal.

Még egy kérdéskört vet fel, amely ugyan nem tartozik szorosan a forráskiadás módszertanának kérdéseihöz, de XX. századi forrásoknál megkerülhetetlen: a személyes adatok védelme. Igen nehéz forráskiadási szabályzatban rögzíteni, hogy milyen módon történjen ezen adatok anonimizálása. Különösen kérdéses abban az esetben, amikor a forráskiadó maga sem ismerhette meg a személyes adatot. Amennyiben a személyes adatok védelme miatt az inkriminált nevek nem közölhetőek (vagy csak monogram formában), akkor megkérdőjeleződik a névmutató hasz-

nálhatósága is. A nevek helyesírása történjen az Akadémia helyesírási szabályzata szerint, azonban a külföldi neveknél (pl. orosz, kínai stb.) ez már problémát okozhat.

A vitát összefoglalta: Kenyeres István

